

Izvestje

19 • 2022

RAZISKOVALNE POSTAJE ZRC SAZUV NOVI GORICI

KAZALO VSEBINE

Uvodnik (Katja Mihurko Poniž)	1
VOJKO PAVLIN	
Oporoka Magdalene Godnič iz Štanjela in družina Kobenzl.	3
ROBERT DEVETAK	
»Mati revežev«: drobci iz javnega delovanja Angioline Ritter von Záhony	8
BRANKO MARUŠIČ	
Dijak Štefan Lapajne o oblačilnih navadah idrijskih deklet in idrijskem govoru (1873)	13
DANILO ZULJAN KUMAR	
Ivana, torka in štrija v terskem bajeslovnem izročilu	18
PETRA TESTEN KOREN	
Goriške perice pred prvo svetovno vojno	24
PETRA KOLENC	
Fragmenti o uršulinkah na Goriškem: med izobraževanjem deklet in posedovanjem kolonske zemlje na Blančah	30
NEVA MAKUC	
Drobci iz novogoriške predzgodbe: goriško pokopališče na Grčni med ustno tradicijo in korespondenco dr. Henrika Tume	36
BARBARA ŠATEJ	
Kratke biografije izbranih goriških Slovencev iz naše polpretekle zgodovine	43
KATJA MIHURKO PONIŽ	
Pisma Primork v elektronski zbirki PISMA	48
KATARINA ŠRIMPF VENDRAMIN	
Ženska kot objekt mode – oblačilna kultura Brik iz zapiskov Orlove terenske ekipe	53
ŠPELA LEDINEK LOZEJ	
Kuhinja – ženski prostor? Predstave o kuhinji in kuhinjske prakse v 20. stoletju v Vipavski dolini	60
JASNA FAKIN BAJEC	
Pogled starejših Novogoričank na nesovno kulturno dediščino Nove Gorice	64
POROČILO O DELU sodelavk in sodelavcev ZRC SAZU, Raziskovalne postaje v Novi Gorici od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022	76

Fotografija na naslovnici: Branjevki odhajata iz Gorice, julij 1916 (št. foto 28623, hrani Goriški Muzej).

©2022, Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica

OJS: <https://ojs.zrc-sazu.si/izvestje>

Izvršna urednica: dr. Petra Kolenc

Uredniški odbor: doc. dr. Jasna Fakin Bajec, dr. Petra Kolenc,
doc. dr. Špela Ledinek Lozej, dr. Neva Makuc,
prof. dr. Branko Marušič, dr. Katarina Šrimpf Vendramin,
dr. Petra Testen Koren, doc. dr. Danila Zuljan Kumar

Jezikovni pregled: Anja Mugerli

Oblikovna zasnova in prelom: Darko Turk

Izdajatelj: Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica

Založnik: Založba ZRC, ZRC SAZU

Tisk: Birografika Bori

Naklada: 500 izvodov

Naslov uredništva:

Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica,
Delpinova ulica 12, 5000 Nova Gorica
Tel.: 05 335 73 26

Naročila: Založba ZRC, ZRC SAZU, Novi trg 2,
p. p. 306, 1001 Ljubljana

Ivana, torka in štrija v terskem bajeslovnem izročilu

DANILO ZULJAN KUMAR | ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

✉ danila.zuljan@zrc-sazu.si

Izvleček: Prispevek predstavlja pripovedi o treh ženskih bajeslovnih bitjih, tj. Ivani, torki in štriji, ki so poznana v zahodni Beneški Sloveniji v Italiji, kjer se govori tersko narečje slovenščine. Pripovedi je zbrala Bruna Balloch in jih objavila v dveh knjigah, *Mladi lipi* (2010) in *Lučicah na oknah* (2018). V slovenski fonetični transkripciji sem jih zapisala avtorica članka, jim dodala prevod v slovenski knjižni jezik ter komentarje o leksemih in strukturah, ki so v osrednjem slovenskem prostoru manj znani ali nepoznani. **Gljučne besede:** ljudsko pripovedništvo, tersko narečje, bajeslovna bitja, Ivana, torka, štrija.

Creature mitiche Ivana, torca e štria nei racconti in dialetto sloveno del Torre

Riassunto: Il contributo presenta i racconti di tre creature mitiche femminili, ovvero Ivana, torca e štrija, legate alla Slavia Veneta occidentale (in Italia), dove si parla il dialetto sloveno del Torre. I racconti sono stati raccolti da Bruna Balloch e pubblicate in due libri, *Mlada lipa* (2010) e *Lučice na oknah* (2018). L'autrice dell'articolo li ha trascritti nella trascrizione fonetica slovena, ha aggiunto una traduzione in lingua letteraria slovena e i commenti sui lessemi e le strutture meno conosciute o sconosciute nell'area centrale slovena.

Parole chiave: narrativa popolare, dialetto del Torre, creature mitiche, Ivana, torca, štrija

Uvod¹

Prispevek predstavlja tri pripovedi o treh ženskih bajeslovnih bitjih, tj. Ivani, torki in štriji, ki so izvorno zapisane v dveh zbirkah pripovedi v terskem narečju slovenščine, in sicer *Mladi lipi* (2010) in *Lučicah na oknah* (2018) Brune Balloch. Vsaka zgodba je prikazana v izvorni terski narečni obliki, zapisani v slovenski nacionalni fonetični transkripciji, s prevodom v slovenski knjižni jezik.² Besedilom so dodani jezikoslovni komentarji, v katerih so izpostavljeni v osrednjem sloven-

skem prostoru manj poznani ali neznani leksemi in strukture, ob izposojenih leksemih in strukturah pa tudi izvorna oblika.³ V majhni meri so na primerih iz besedil navedene izstopajoče glasoslovne značilnosti.

Ivana

Lik Ivane spada v kategorijo divjih žen ali divjih bab, ki so živele odmaknjeno od človeške družbe in so predstavljale »vez med človeškim in božanskim« (Ivančič Kutin 2018: 20).

¹ Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS. Zapisan je v vnašalnem sistemu ZRCola, ki ga je na ZRC SAZU razvil dr. Peter Weiss.

² V obeh zbirkah so sicer pripovedi zapisane v poenostavljeni fonetični transkripciji.

³ Ob tem mi bodo v pomoč naslednji slovarji: Faggin (1989), Šlenc (2006), Erat (2008), Snoj (2009/2015) in Grant Dizionario Bilengàl Talian Furlan (2000).

V eni od pripovedi jo je Bruna Balloch označila kot »veliko in široko baburo, z razrinitim in zardelim obrazom od dela, nosi dolga krila do stopal in nabrana v pasu. Živela je v jami v Moracah, zgoraj nad Subidom. Rodila ni nobenega otroka in ni imela moža, tako je pazila na otroke, ki ji jih je pripeljal škret,⁴ ko jih je našel po vasi po avemariji« (Balloch 2010: 123).

S sorodnimi liki, ki so v slovenskem pripovednem izročilu precej razširjeni (Ivančič Kutin 2018: 19), jo družijo njen ambivalentni značaj: čeprav je čudaška in se izogiba ljudem, je dobrega srca in skrbi za otroke. Med njimi so taki, ki jih k njej pripelje škret, toda največ je takih, ki so umrli, še preden so bili krščeni, kot nam pripoveduje spodnja pripoved. Ivano tako lahko razumemo kot skrbnico otroških duš, ki so ta svet zapustile hitro po rojstvu.

Iḷà:na⁵

Ou Morà:cax, or nad Səbi:dan, je d'na veli'ka ja:ma an nùtər ži'vi an kuà:že Juà:na. Ni:ma mō:ža, an otrùk 'hé, tà:ko uà:rje 'te, kə je or pərɥilje'čē Škré:tić.

'Tu na'se uà:sə u'sə vič'do, kə po avemari:je se ne smiē poxa'jatə uò:ku.⁶ 'Kak ne bó:ya, tà:ko pri:de Škré:tić,⁷ a uje:me za kopì:n⁸ an a ne'se or x Iḷà:ne. 'Tor⁹ se zà:bə¹⁰

4 Škret (← stvnem. scratō 'gozdni škrt') je bajeslovno bitje, ki je v terskem prostoru najbolj poznano, in sicer v taki meri, kot so poznane krivopete v Nadiških dolinah. Živi v gozdu, oblečen je v rdeče in rad nagaja ljudem, posebej otrokom. Nihče ga še ni videl, veliko ljudi pa je že občutilo posledice njegovega vpliva (več o tem gl. v Zuljan Kumar 2020).

5 V pripovedih je, kot že navedeno, zabeležen tonemski naglas, ki pa zaradi svoje splošne neizrazitosti in slabe zaznavnosti v terskem narečju ni zanesljiv.

6 Ter. uò:ku 'okoli, naokrog'.

7 Struktura 'Kak ne bó:ya, tà:ko pri:de škré:tić' je rabljena v pomenu pogojnega odvisnika 'če kdo ne uboga, pride škretič'.

8 Ter. kopì:n 'vrat, zatilje' (← furl. copin 'zatilje').

9 Ter. 'tor' 'tam gor'.

10 Ter. se zà:bə(ə) 'pozabiti' je dobesedni prevod (kalk) it. povratnega glagola dimenticarsi in furl. dismemoreàsi 'pozabiti'.

za xí:šo¹¹ ... za brá:tre, za má:mo an á:á:cə,¹² za ná'a í:me¹³ ... Tà:ko ne lè:da ute'čə¹⁴ damò:u.

Iḷà:na mō naprà:və kó:uō¹⁵ za spá:tə z lí:stjan an s stè:jo. Za u'se te otro'ke Iḷà:na kù:xa blò:j, kə je d'na žú:pa narè:ta z zè:mjō, z uō'do, s korani:nami, z já:bukə ...

Iḷà:na je 'həx má:ma an è:tu¹⁶ diējo,¹⁷ də stojj'jo liēpo.¹⁸

'Kak prà:və, də tə otro'cə so te duš:ce 'təx, kə muorje'jo¹⁹ prez svè:taa²⁰ 'kərsta / .../« (Balloch 2018: 194).

Ivana

»Gor v Moracah, gor nad Subidom je velika jama in noter živi in ukazuje Ivana. Nima moža niti otrok in tako pazi na tiste otroke, ki jih gor privleče škretič.

V naši vasi vsi vedo, da se po avemariji²¹ ne sme potepati okoli. Če kdo ne uboga, pride škretič, ga ujame za vrat in ga nese gor k Ivani. Tam pozabi na dom, na brate, mammo, očeta, na svoje ime. Tako ne poskusi zbežati domov. Ivana mu pripravi posteljo za spati z

¹¹ Ter. se zà:bə za xí:šo 'pozabi na hišo = dom'.

¹² Ter. á:á:cə 'oče' je podobno kot mama in tata prvotno otroška beseda.

¹³ Ter. ná'a í:me 'njegovno ime', ampak v tem primeru dejansko 'svoje ime'.

¹⁴ Zveza osebne glagolske oblike in nedoločnika, kot v primeru ne lè:da ute'čə, torej ne gleda uteči, se v terskem narečju rabi v pomenu namernega odvisnika: gleda 'išče načine', da bi ušel.

¹⁵ Ter. kó:ya 'postelja' (← furl. cove 'postelja'). Beseda se v terskem narečju rabi za živali kot 'brlog', v prenesenem pomenu pa tudi za ljudi, npr. ter. è:nje rē:n ou kó:yo 'zdaj grem gor v brlog' = v svojo posteljo.

¹⁶ Ter. è:tu 'tam'.

¹⁷ Glagol deti, ter. diētə 'reči', ki ima v SSKJ kvalifikator starinsko, je v terskem narečju pogosto v rabi.

¹⁸ Ter. stà:tə liēpo je kalk iz furlanščine in italijanščine 'biti, počutiti se dobro'.

¹⁹ Pri terskem glagolu muorjēta 'umreti' je prišlo do metateze um → muo.

²⁰ Ponaglasni e je v primerih, kot je ter. svè:taa 'svetega', prešel v a (vokalna harmonija), glas g pa je v večini terskih govorov izpadel.

²¹ Tj. potem ko odzvonijo avemarijo 'v čast Mariji'.

listjem in steljo. Za vse otroke kuha Ivana bloj, ki je juha, narejena z zemljo, vodo, koreninami, jabolki ... Ivana je njihova mama in tam pravijo, da se počutijo dobro.

Pravijo, da so ti otroci dušice tistih otrok, ki umrejo brez svetega krsta /.../«

Torka

Torka, imenovana tudi torklja, tvorka, torek, štoraka, štoraklja, turkija, glodež (Kropej 2008: 106), je bajeslovno bitje, ki je dobilo ime po dnevu v tednu. Povezujemo ga s slovanskim ženskim sredozimskim božanstvom, imenovanim Mokoš, ki je bila zaščitnica ženskih opravil, predvsem preje, tkanja in pranja (Kropej 2008: 106, Baš 2005: 62–63). Po ljudskem verovanju je torka kaznovala predice in tkalke, če so delale v času prepovedi, npr. ob torkih in četrtek v kvatrnem tednu. V hišo je vstopila kot bela žena in povzročila, da so kolovrati začeli delati sami, preja pa je bila zjutraj zavozlana in uničena (Baš 2004: 62, Kropej 2008: 331).

V dveh knjigah zgodb s terskega območja je več pripovedi o torkah. Ena od njih z naslovom *Torke* (Balloch 2018: 200) pripoveduje, kako so starejše ženske tkale platno pri Kovačiji. Ljudje so vedeli, da se torke bojijo možkih, zato je ženske ob tkanju vedno stražil eden od njihovih mož. Toda neko noč je šel mož, ki je bil na straži, spat, torke pa so pojedle njegovo ženo, da so od nje ostale samo kosti.

V drugi zgodbi z istim naslovom so torke opisane kot velika, umazana in zelo grda ter krvoločna dekleta.

Tórke

Tórke so b'le d'ne velí:ke velí:ke an 'ərde²² xćè:r, so b'le zarięs 'ərdo narè:te.²³ So b'le ũ'se umà:žene, zatùø kə so žəviéle pø xò:stax²⁴ tej diujā'čəna. 'Néx là:se so b'le tej ərbí:da, zacefudrà:ne.²⁵ So miéle no kó:žo roboli'nasto²⁶ tej žà:be an nox'te 'čərne an dò:ue. Te xćè:rə so b'le zarięs dò:je; ni:so mo'le vida'tə²⁷ možè:! Že'ne an otro'ke so ošpà:rale,²⁸ mò:že 'ne. 'Kər so sriédle²⁹ dna'a t'je po xò:stə, so dà:le ò:ku ña'a, kar jex je b'lo an a so rəsprá:le³⁰ tej bè:lve³¹ an a so sniédle.³² 'Kər so b'le lá:čne, še zé:mjo so 'jədle, an pi:le so ũó:do to ustá:ujenø è:tu, kə so b'le nùøtər stanó:le,³³ te ží:ue ní:tə³⁴ an d'rue mi:kane žiujā:ū. Se ni:so 'maj umi:le, tà:ko so dəštò:lte³⁵ tej prà:se t'je u kulè:tu.³⁶ Srè:jca, kə so žəviéle 'nəmə³⁷ tu la'ue 'təx stà:rex 'dan 'bot! (Balloch 2018: 196).

Torke

Torke so bila zelo visoka dekleta, bila so zares neurejena. Bila so umazana, ker so živele po gozdovih kot divje živali. Njihovi lasje so bili zavozlani kot robida. Kožo so imela nagubano kot žabe in nohte črne in dolge.

²⁴ Ter. po *xò:stax* 'po gozdovih'.

²⁵ Ter. *là:se zacefudrà:ne* 'zavozlani lasje'.

²⁶ Ter. *robolinà:sto* 'gubasto'.

²⁷ Ter. *ni:so mo'le vida'tə* 'niso mogle videti' = 'niso presle'.

²⁸ Ter. *so ošpà:rale* 'so prihranile' = 'jim niso škodovali'.

²⁹ Ter. *so sriédle* 'so našle, srečale'.

³⁰ Ter. *rasprá:tə* 'raztrgati'.

³¹ Ter. *bè:lva* 'zver' (← it. belva, furl. belve 'zver').

³² Glagol *snešt*, ter. *sniésta* 'snešt, pojesti', ima v Sinonimnem slovarju slovenskega jezika kvalifikator starinsko, v terskem narečju pa je rabljen kot nevtralni glagol.

³³ Ter. *stanó:la* 'vodna bolha'.

³⁴ Ter. *žíja ní:t* 'zelo tanka in dolga glista, ki živi v vodi, gordius aquaticus'.

³⁵ Ter. *dəštò:lte* 'umazane'.

³⁶ Ter. *kulè:t* (nejasno, morda v zvezi s furl. *culat* 'zadnji del zaklane živali') (Zuljan Kumar 2016: 267).

³⁷ Ter. *'nəmə* 'samo' (← furl. nome 'samo').

²² Ter. *'ərde* 'grde'.

²³ Ter. *'ərdo narè:te* 'grdo narejene' = 'slabo urejene'.

Ta dekleta so bila res divja, moških niso prenesla. Ženskam in otrokom niso škodovala, moškim pa so. Ko so kakšnega našla v gozdu, so ga obkročila in ga raztrgala kot zveri ter ga pojedla. Ko so bila lačna, so jedla še zemljo in pila stoječo vodo, v kateri so bile vodne bolhe, žive niti in druge majhne živali. Nikoli se niso umila, tako so bila umazana kot prašič v svinjaku. Še sreča, da so nekoč živela samo v glavah starejših ljudi!

Štrija

Za tersko štrijo velja enako kot za čarovnice drugod, tj. da so demonična bitja z magičnimi močmi ali navadne ženske s sposobnostjo čaranja (Kropej 2008: 309), za kar najdemo dokaze tudi v pričujočih pripovedih Brune Balloch. Ena od njih, tj. *Štrije tu cierkue* (Balloch 2018: 256), se osredotoča na prizadevanje vaškega župnika, ki je vedel, da se štrije v Subidu srečujejo enkrat na teden, da najde način, kako jih razkrinkati, saj so bile pomešane med običajnimi vaščankami. Noč za nočjo je iskal rešitev, dokler je ni našel v črni knjigi, in sicer v obliki magične formule v latinščini. Nekega dne je po večernicah, ko so ljudje odhajali iz cerkve, prebral te latinske besede. Nenadoma je skupina žensk začela bloditi po cerkveni ladji in ni mogla najti izhoda. Toda duhovnik po tem, ko je ugotovil, kdo so čarovnice, in dobil potrditev, da so iz vasi, v črni knjigi ni mogel najti magičnih besed, s katerimi bi jih osvobodil, zato so ženske po cerkvi blodile celo noč. Drugo jutro, ko se je vrnil, so ga čarovnice obkročile in raztrgale skupaj z njegovo črno knjigo. Ko so to storile, so našle vrata in se ena za drugo odplazile domov. Od takrat v vasi ni bilo več slišati o čarovnicah.

V pripovedi lahko razberemo spomin na preganjanje sposobnih žensk s strani cerkvenih demonologov iz časa lova na čarovni-

ce in ljudski nauk, naj se nihče, niti duhovnik, ne vtika v čarovniške obrede.

Štrije tu cierk'ue

'Dan ospùot je víędu, kə štri:je³⁸ so b'le še t'la u Səbí:de, tej pou'sən. So dię'lale 'ñex kò:ngrega³⁹ 'dan 'bot po tięd'ne an 'on ni 'tu ta'a, ni 'tu ni dię'lajo slà:bo jù:dan, 'paj ni víędu, 'kee so te štri:je za jen potru'catə⁴⁰ an jex men'datə.⁴¹ Je lę:du 'fin⁴² tə na tən 'čərnən li:bərne,⁴³ ka'ko jex moriętə obrięstə, kər so b'le zmię'šane s tən drù:zən žè:nan.

Je lę:du ... lę:du, obrà:ću pà:žəne⁴⁴ nùojć an dà:n ...

Je bięų žej avəli:d,⁴⁵ kər mo je pà:dlo ó:ko tə na te besięde, kə je lę:du (rà:nk Tí:nić jex je poz'nu, ma ja jex se ne naò:rdan⁴⁶ 'vić).

Ospùot je jà:ų: »È:nje 'uas 'man, 'uas 'con ję:tə tu skap'ce!«

Vàčə'rənca se je fəni:la⁴⁷ an on je

38 Ter. *štrija* 'čarovnica' (← furl. *strie* 'čarovnica, coprnica, veščča').

39 Ter. *kò:ngrega* 'bratovščina, srečanje' (← it. *congregia*, ~ furl. *congregazion* 'bratovščina').

40 Ter. *potru'cata* 'zagroziti' (← srvnem. *Trutzen* 'kljubovati, dražiti, jeziti').

41 Ter. *men'datə* (← furl. *mendà* 'popraviti, spremeniti, izboljšati').

42 Ter. *fin* 'celo' (← furl. *fin* 'do').

43 Ter. *li:bərən* 'knjiga' (← it. *libro*, furl. *libri* 'knjiga').

44 Ter. *pà:žəna* 'stran' (← it. *pagina*, furl. *pagjine* 'stran').

45 Ter. *avəlid* 'obupan, razočaran' (← furl. *avillit*, it. *avvilito* 'razočaran').

46 Ter. *naò:rdatə se* 'spomniti se' (nejasno; ~ furl. *ricuardà*, it. *ricordare* 'spomniti se').

47 Ter. *fəni:tə se* 'končati se' (← furl. *fini*, it. *finire* 'končati').

48 Ter. *rija* 'vrstica' (← furl. *rie* 'črta, vrstica').

49 Ter. *pər latin* 'po latinsko' (← furl. *par* 'po', ← furl. *latin* 'latinski, latinsko').

50 Ter. *trop* 'čreda, trop' (← furl. *trop* 'čreda'; besedo poznamo tudi v slovenskem knjižnem jeziku v pomenu 'četa, tolpa', kamor je bila prevzeta iz star. it. *tropo* 'čreda' (od tod je današnje it. *troppo* 'preveč'), furl. *tròp* 'čreda' in stfrc. *troupe* (beseda danes pomeni 'četa, tolpa')) (Snoj 2009/2015).

prebrà:u to ri:jo⁴⁸ besieð pər lati:n.⁴⁹

Jú:đjə so š'lə 'uon, ma 'dan liəp t'rop⁵⁰
žè:n se so blodí:le nap'rej ... na'zaj
... 'doų za urà:tax an ou kò:rne.⁵¹ Ni'so
mo'le obriestə u'rat od cier'k'ue za je'tə 'uon
še o'ne. Tà:ko so mù:orle stà:tə è:tu cè:lo
nù:ojć, zatù:ø kə ospù:ot ni 'mu obriestə tə na
'tən 'čərnən li:bərne te drù:e besieðe pər
lati:n, za jex liberà:tə⁵² 'dan 'bot, kə je
spoz'nu an zdovièdu, 'kee so te štri:je od
nà:še uà:sə.

Je zuonięla jut'rənca d'ruu dà:n an ospù:ot
je 'šu ta-s sakrešti:je⁵³ tu cier'ku za má:šo
spiět: è:tu so ble š'ne u'se te štri:je.

So dà:le uò:ku ná'a an a so uša'a
rəzprà:le. Mo so zè:le še te 'čərn li:bər an a
so rəzprà:le tə'kej, kə ni ostà:nu cięu
nè:nčər⁵⁴ čartò:n,⁵⁵ kə je dər'žu u'se čà:rte⁵⁶
'kop.

Tè:bot štri:je so obrièdle urà:ta an d'na
po 'bot se so sfulí:le⁵⁷ 'uon an so š'le damò:u
(Balloch 2018: 256).

Čarovnice v cerkvi

Župnik je vedel, da so čarovnice kot povsod drugje tudi v Subidu. Enkrat na teden so se dobivale na svojih srečanjih in on ni hotel tega, ni hotel, da ljudem povzročajo težave, toda ni vedel, kdo so čarovnice, da bi jim zagrozil in jih izsiljeval. Iskal je celo v črni

knjigi, kako bi jih našel, ker so bile pomešane med druge ženske.

Iskal je ..., obračal strani noč in dan ... Skoraj je že obupal, ko mu je oko padlo na besede, ki jih je iskal (pokojni Tinić jih je poznal, ampak jaz se jih ne spomnim več). Župnik je rekel: »Zdaj vas imam, ujel vas bom v skopec!«

Večernica je končala in on je prebral izbrano vrstico besed v latinščini.

Ljudje so šli iz cerkve, toda večja skupina žensk je blodila po cerkvi naprej ... nazaj ... do vrat in do kora. Niso mogle dobiti cerkvenih vrat, da bi šle ven tudi same.

Tako so, potem ko je župnik spoznal in ugotovil, kdo so čarovnice iz naše vasi, morale ostati notri celo noč, ker v črni knjigi ni mogel najti drugih latinskih besed, ki bi jih osvobodile.

Drugi dan je zvonila jutrnjica in župnik je šel iz zakristije v cerkev, da bi zmolil mašo: tam so bile še vse čarovnice. Obkrožile so ga in ga vsega raztrgale.

Vzele so mu črno knjigo in so jo raztrgale tako, da ni od nje ostala niti platnica, ki je držala vse strani skupaj.

Takrat so čarovnice našle vrata in se ena za drugo splazile ven ter šle domov. Od takrat v vasi ni bilo več ne slišati ne videti čarovnic.

51 Ter. *ou kò:rne* 'na koru' (← prek srvnem. *kōr*, stvnem. *chōr* iz lat. *Chorus* 'zbor, množica, ples več plesalcev') (Snoj 2009/2015), beseda *cōr* v istem pomenu je poznana tudi v furlanščini (it. *coro*).

52 Ter. *liberà:tə* 'osvoboditi, izpustiti' (← furl. *liberà*, it. *liberare* 'osvoboditi, izpustiti').

53 Ter. *sakrešti:ja* 'zakristija' (← clat. *Sacristia* ← *sacrista* 'mežnar' ← lat. *sacer* 'svet, bogu posvečen') (Snoj 2009/2015).

54 Ter. *nè:nčər* 'niti' (← furl. *nancje* 'niti').

55 Ter. *čartò:n* 'karton' (← furl. *cjarton* 'karton').

56 Ter. *čà:rta* 'stran' (← furl. *cjarte* 'papir, stran').

57 Ter. *sfulí:tə* se 'skrivaj se umakniti, splaziti se', glagol je onomatopejski in posnema pihanje vetra (Bezljaj 1977: 133).

VIRI IN LITERATURA

Balloch, B. 2010: *Mlada lipa: pravece domah narete: izbor besedil iz publikacije Mlada lipa = testi scelti dalla pubblicazione Mlada lipa*. Dapit, R. (ur.), Trusgnach L. (ur.) & Zuljan Kumar, D. (ur.). Čedad: Kulturno društvo Ivan Trinko = Circolo culturale [Ivan Trinko].

Balloch, B. 2018: *Lučice na oknah: naš sviet pouan naposebnosti = il nostro mondo pieno di meraviglia*. Dapit, R. (ur.), Trusgnach L. (ur.) & Zuljan Kumar, D. (ur.). Čedad: Kulturno društvo Ivan Trinko = Cividale del Friuli, Circolo culturale [Ivan Trinko].

Baš, A. (ur.) 2004: *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Belzaj, F. 1977: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Prva knjiga. A–J. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Erat, J. 2008: *Furlansko-slovenski slovar*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici. Dostopno na: <http://sabotin.p-ng.si/~jezik/furlanscina>.

Faggin, G. 1985: *Vocabolario della lingua friulana* 1–2. Udine: Del Bianco editore.

Grant *Dizionari Bilengâl Talian Furlan*, 2000. Udine: Centri Friül Lenghe, ARLEF. Dostopno na: <https://arlef.it/grant-dizionari-bilenghe-talian-furlan>.

Ivančič Kutin, B. 2007: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana: Založba ZRC. Spletna različica iz leta 2015 dostopna na: <https://www.fran.si>.

Ivančič Kutin, B. 2018: *Krivopete. Divje žene z nazaj zasukanimi stopali v slovenski folklori*. Ljubljana: Založba ZRC.

Kropej, M. 2008: *Od ajda do zlatoroga. Slovenska bajeslovna bitja*. Celovec: Mohorjeva založba,

Ljubljana: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SA-ZU, Celovec: Narodopisni inštitut Urban Jarnik.

Ramovš, F. 1952: *Morfologija slovenskega jezika: skripta, prirejena po predavanjih Fr. Ramovša v l. 1947/48, 48/49*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2014. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Založba ZRC. Dostopno na: [Fran: https://www.fran.si](https://www.fran.si).

Šlenc, S. 2006: *Veliki italijansko-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.

Snoj, M. 2014: *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Založba ZRC. Dostopno na: [Fran: https://www.fran.si](https://www.fran.si).

Snoj, M. 2009/2015: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Spletna različica iz leta 2015 dostopna na: [Fran: https://www.fran.si](https://www.fran.si).

Zuljan Kumar, D. 2016: SLA V161(c).01 'hlev za svinje'. V: Škofic, J. (ur.) (et al.): *Slovenski lingvistični atlas*. 2, *Kmetija*. 2.2 *Komentarji*. Ljubljana: Založba ZRC, 267.

Zuljan Kumar, D. 2019: *Pripovedni svet Terskih dolin*. V: Rezočnik, L. (ur.) in Šekli, M. (ur.): *Slovenski jezik in njegovi sosedje*. Zbornik Slavističnega društva 29, 407–416.

Zuljan Kumar, D. 2020: *Bajeslovna bitja Terskih dolin*. V: Jožef-Beg, J. (ur.): *Večnaslovniška odprtost pravljic: mednarodni znanstveni simpozij: Novo mesto, 17. september 2020: zbornik prispevkov*. Novo mesto: Slavistično društvo Dolenjske in Bele krajine, 19–29.

Sodelavke in sodelavca ZRC SAZU, Raziskovalne postaje Nova Gorica:

znanstvene sodelavke in sodelavec:

doc. dr. Jasna Fakin Bajec – Inštitut za kulturne in spominske študije (tel. 05 335 73 25), vodja RP NG

doc. dr. Špela Ledinek Lozej – Inštitut za slovensko narodopisje (tel. 05 335 73 22)

doc. dr. Danila Zuljan Kumar – Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (tel. 05 335 73 21),

dr. Neva Makuc – Zgodovinski inštitut Milka Kosa (tel. 05 335 73 24)

dr. Vojko Pavlin – Zgodovinski inštitut Milka Kosa

dr. Katarina Šrimepf Vendramin – Inštitut za slovensko narodopisje (tel. 05 335 73 20)

dr. Petra Testen Koren – Inštitut za kulturno zgodovino (tel. 05 335 73 23)

višja strokovna sodelavka:

dr. Petra Kolenc – Zgodovinski inštitut Milka Kosa (tel. 05 335 73 26)

prof. dr. Branko Marušič, znanstveni svetnik v pokojju

Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica z arhivom in knjižnico dr. Henrika Tume:

Delpinova 12, 5000 Nova Gorica, tel.: 05 335 73 26

Spletna stran: <http://rpng.zrc-sazu.si>

Izvestje je del projekta Zahodna slovenska narodnostna meja v luči sprememb časa, ki ga sofinancira Mestna občina Nova Gorica.

Izvestje je del skupne naloge sodelavk in sodelavcev Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici z naslovom *Zahodna slovenska narodnostna meja v luči sprememb časa*, ki se osredotoča na zgodovinske raziskave v zahodnem slovenskem prostoru, njegovo bivanjsko kulturo, na razumevanje pojmov tradicija in kultura, na preučevanje zahodnih slovenskih narečij in jezikovnega stika ter raziskovanje socialnopolitične, ekonomske in trajnostne vloge dediščine v sodobnem, globalnem svetu. Izsledki raziskav, ki jih objavljamo v domačih in tujih strokovnih ter znanstvenih publikacijah, so lahko temelj inovativnega kulturnega in gospodarskega razvoja širšega goriškega prostora.

ZRC SAZU
Založba

VSEBINA • Uvodnik (Katja Mihurko Poniž) • **VOJKO PAVLIN** Oporoka Magdalene Godnič iz Štanjela in družina Kobenzl • **ROBERT DEVETAK** »Mati revežev«: drobci iz javnega delovanja Angjoline Ritter von Záhony • **BRANKO MARUŠIČ** Dijak Štefan Lapajne o oblačilnih navadah idrijskih deklet in idrijskem govoru (1873) • **DANILO ZULJAN KUMAR** Ivana, torka in štrija v terskem bajeslovnem izročilu • **PETRA TESTEN KOREN** Goriške perice pred prvo svetovno vojno • **PETRA KOLENC** Fragmenti o uršulinkah na Goriškem: med izobraževanjem deklet in posedovanjem kolonske zemlje na Blančah • **NEVA MAKUC** Drobci iz novogoriške predzgodbe: goriško pokopališče na Grčni med ustno tradicijo in korespondenco dr. Henrika Tume • **BARBARA ŠATEJ** Kratke biografije izbranih goriških Slovenk iz naše polpretekle zgodovine • **KATJA MIHURKO PONIŽ** Pisma Primork v elektronski zbirki PISMA • **KATARINA ŠRIMPF VENDRAMIN** Ženska kot objekt mode – oblačilna kultura Brik iz zapiskov Orlove terenske ekipe • **ŠPELA LEDINEK LOZEJ** Kuhinja – ženski prostor? Predstave o kuhinji in kuhinjske prakse v 20. stoletju v Vipavski dolini • **JASNA FAKIN BAJEC** Pogled starejših Novogoričank na nesnovno kulturno dediščino Nove Gorice • **Poročilo o delu sodelavk in sodelavcev ZRC SAZU**, Raziskovalne postaje v Novi Gorici od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022